

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega, jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izdaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta 5— " četrt leta 2:50 " posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " " dvakrat . . . 12 " " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrščena od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb e plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Vabilo

k seji upravnega odbora Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev

ki bo

dne 29. decembra 1913 ob 2. popoldne v načelstveni sobi »Učiteljske tiskarne« v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

DNEVNI RED:

1. Predsednik otvori sejo.
2. Tajnikovo poročilo.
3. Poročilo o Zavezinih listih, in sicer: a) o Učiteljskem Tovarišu; b) o Popotniku; c) o Zvončku.
4. Blagajnikovo poročilo.
5. »Zaveza« in »Sežansko učiteljsko društvo«. Poročevalec predsednik L. Jelenc.
6. »Zaveza« in »Družba sv. Mohorja«. Poročevalec tajnik Vilibald Rus.
7. Preosnova »Ročnega zapisnika«. Poročevalec predsednik L. Jelenc.
8. Določitev časa in kraja prihodnje XXVI. glavne skupščine Zaveze.
9. Slučajnosti.

Vodstvo Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Preds.: L. JELENC. Tajn.: VIL. RUS.

Dvojezičnost škoduje individualnosti naroda.

Na Slovenskem se je udomačila nelep razvada, da se po šolah — zlasti na Štajerskem — izdajajo dvojezična šolska naznanila, dvojezične odpustnice in odhodnice. Šolski imeniki in razrednice so pogosto dvojezično tiskane, a šolska vodstva predlagajo samonemške vprašalne pole A, imajo dvojezične pečate in samonemški definitivni šolski in učni red. Vse to izgleda, kot da nismo Slovenci, temveč neki nemški Slovenci, in da naš jezik ne more hoditi po lastnih nogah, temveč da mora šepati po nemških bergljah.

C. kr. zaloga šolskih knjig na Dunaju, I. Schwarzenbergstrasse 5, ima v državni tiskarni v zalogi tudi samoslovenska šolska naznanila, samoslovenske odpustnice, odhodnice, samoslovenske vprašalne pole A, katerih se že precej šol po Štajerskem poslužuje, in samoslovensko knjižico »Definitivni šolski in učni red«.

Vse te tiskovine se dobe v imenovani c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju na podlagi slovenskih dopisov poštnine prosto tudi odpošiljanje denarja tja je poštne prosto, če se napiše na nakaznico na prostor za znamke: »Za državo zbiran denar, službeno poštnine prosto« in se pritisne zraven šolski pečat. Naročiti pa smejo te stvari samo uradi t. j. šolska vodstva, krajni šolski sveti itd.

Vsak šolski vodja blagovoli torej za to skrbeti, da se po šolah ne bo pačila individualnost slovenskega naroda z dvojezičnostjo. V smislu določb člena XIX. držav. osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867. sme namreč vsak narod svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti, torej sme to storiti v svojem delokrogu vsak učitelj in vsak šolski vodja. S tem dosežemo, da bodo morali pri c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju namestiti tudi več Slovencev. Naj se izda načelo, da naj naše tiskarne zalagajo samoslovenske tiskovine.* Naj se našim zanamcem ne daje povoda, kazati na nas s prstom, da nismo znali uporabiti državnega osnovnega zakona in da nismo znali uveljaviti svoje ravnopravnosti.

Jubilej slovenskega šolstva v Trstu.

Trst, 15. decembra 1913.

Z veliko žrtvijo si vzdržuje slovenski narod svoje narodno obmejno šolstvo. Nemški naval nam na severu vedno bolj krha našo narodno obmejno črto; pač pa

* To dela »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. Poslužujmo se domačega zavoda! Uredn.

so uspehi na jugu tem radostnejši, in naše narodno šolstvo tu tako napreduje, da ga komaj in komaj dohajajo doneski slovenskega naroda, ki se doprinašajo na žrtvenik Ciril-Metodovi Družbi.

S skromnimi nadami je Družba sv. Cirila in Metoda pred 25. leti započela in otvorila v sredini »italijanskega« Trsta svojo prvo slovensko šolo. Vsi vprek so tajili tedaj potrebo te šole; danes jih imamo že štiri in če bi jih imeli šest, bi bile prenapolnjene; ako pa vsi »zavednejši« Slovenci vzamejo svoje otroke iz državnih nemških šol, tedaj bi nam jih bilo potreba vsaj osem.

In zakaj napredujemo? Bodimo odkriti in priznajmo: **Zato, ker je šola v rokah naroda; v onem momentu, ko jo izgubi narod, bo nastopila narodna otrplost vsaj pri Sv. Jakobu, ker najsi jo dobi v roke magistrat, bodo skrbeli za to Italijani; najsi jo dobi v roke država, bodo za to skrbeli Nemci z Italijani, da zatro narodni živelj slovenski pri korenini, pri mladini. Slovenska šola postane urad in nič več, narodno obmejno učiteljstvo pa je — narodniki!**

V nedeljo, 14. t. m., je družbino učiteljstvo na slovesen način praznovalo 25letni jubilej slovenskega (Družbinega) šolstva v Trstu.

V okrašenih telovadnici narodnega hrama — družbinih šol — pri Sv. Jakobu je priredilo na novem odru spevoigro »Blagovestnikoma«. Spevoigro je v ta namen spesnila ga. Mila Prunkova-Utva in uglašil jo je družbin učitelj, tovariš Emil Adamič.

Deklamator pojasni občinstvu pomen narodnega praznika. Zastopniki slovenskih narodov so zbrani v narodnih nošah krog Cirila in Metoda, ki sta prišla med slovenske narode, da prisostvujeta njih proslavi. Blagovestnika v primernih besedah pozdravita slovenske narode, a deklamator jima pojasni, da so to le Slovani, »katere pod zaščito svoje vzel ponosni je dvoglavi orel«. Poljski plemič stopi pred Cirila in Metoda in pripoveduje žalostno zgodovino svojega naroda: »Poljana širna je s krvjo obilita, prokletstvo. Kajna polni

vzduh; edinstva ni — zaman junakov za slogo je potekla kri!« — Poljaki zapoje venec svojih narodnih pesmi.

Čeh stopi kot Sokol nato v ospredje. Svojem narodu; pridružuje se mu Čehinja, ki opisuje lepoto in bogastvo češke zemlje: »Ni le »Sokol« Čehi slavec, ki s pesmijo obleta svet.« Čehi in Čehinje zapoje venec čeških narodnih pesmi...

Hrvat nastopi: »Vesela ni, ko Čehov pesem naša« — vsa žalostna je in krvava, otožna ti postane blaga duša in s togo v srcu jo poslušaj... od davnih dob in vse do dni današnjih, sovrag se z nami poigrava; svetinje, ki jih narod zvesto čuje, s krutim srcem on jih uničuje... »a nam junaška dela slavnih dedov umrla niso še v spominu, za doto svojo v oporoki zapušča jih še oče sinu...« Hrvatica: »O čuj, kaj guslar pripoveda: o domovini potepanti, povest o kraljeviču Marku, kje so junaci pokopani...« Začuje se glas tamburic, ki prihaja vedno bliže. Hrvati zapoje venec svojih pesmi, čuje se pesem »o lepi domovini«, tožne glase guslarja, ki poje solo, pesem o junaku Janku in o Hrvatski, ki ni in ne bo propadla.

Slovenec in Slovenka nastopita. Kot poslednja opiseta tudi ona domovino in skromni del njene zgodovine. A kar ni mogla razodeti beseda, to je oznanila milina slovenske narodne pesmi.

Ciril in Metod govorita bodrilne besede slovenskim narodom; deklamator se jima zahvali za posej v tem slovesnem trenutku. Zastor pade!

Predejni stopi nov deklamator, ki deklamira Simon Gregorčičevo pesem »Blagovestnikoma«. V sredi se zastor zopet odpre in prikaže se živa slika: Ciril in Metod stojita na vzvišenem prostoru in blagoslovljata slovenske narode, ki kleče pred njima v narodnih nošah, v rokah noseč grbe avstr. slovenskih kronovin in narodnih zastav.

Ob deseti uri dopoldne je otvorila slovesnost Slovenka v kranjski narodni noši, deklamujoča prolog, ki ga je zložil v

LISTEK.

† Štipko Jelenc.

Življenjepisna črtica.

(Dalje.)

Učitelj.

In kar učiš in kar gojiš z vztrajnostjo, najlepše vedno sam vršiš s krepko značajnostjo. Gregorčič.

Na Lozicah je torej nastopil Štipko Trnjevo pot kranjskega učitelja. Takrat pač še ni vedel, kako težavno breme si je naložil. Mlad in čil ter poln idealov in z mladeniškim navdušenjem se je poprijel tega poklica. Z letno plačo 300 gld., ki so mu jo pa kmalu še znižali, je pričel svojo bliščečo in veliko obetajčo kariero. Bil je še samec, zato si je tudi lepo uredil svoje gospodinjstvo in je del svojega prostega časa posvečal tudi kuharski umetnosti. Ker je imel jako pičle dohodke, ni čuda, da se ni povzpел čez krompir v oblicah, čez plebejski fižol in enake produkte kuharske skrivnosti. Na Lozicah se je tudi seznanil s poznejšo svojo ženo, s 15letno deklico Matildo Planinčevo, ki je živela pri svoji sestri in je bila doma iz takrat dobro znane Planinčeve gostilnice »Na Beli« v Vipavi. V tem času je tudi dobil iz

železnikov žalostno sporočilo, da je bila njegova domačija na družbi prodana. Povabil je torej svojo mater, s katero se je bil že spravil, naj mu pride gospodinjiti na Lozice.

Leta 1881. se je pokazalo, da je preveč pomožnih učiteljev in so jih nekaj odpustili iz službe. Po Globočnikovi zaslugi Jelenc ni bil odpušen, marveč le prestavljen na Vrbovo pri Ilirski Bistrici, kjer pa je služil le pol leta.

Kakor je bilo prej učiteljev preveč, tako je bilo zdaj naenkrat šol preveč. Šola v Vrbovem se je imela prestrukturirati v ekskurendno šolo; za njeno vodstvo je bil dekretiran tovariš Franc Zaman iz Zemuna, ki je sedaj nadučitelj v Hrenovicah.

Jelenc je bil prestavljen na Ubelsko pri Razdrtem. Tu se je začel pripravljati za usposobljenostni izpit, ki ga je o Veliki noči leta 1883. tudi naredil. V maju l. 1883. se je potem tudi oženil s prej omenjeno Matildo Planinčevo iz St. Vida. Na Ubelskem je bil dve leti. Udomačiti pa se tam ni mogel, niti ljudje niti kraj mu niso ugajali. Zato je bil prav vesel, da je bila njegova prošnja za podelitev službe v Trnju pri St. Petru uslišana.

Službo v Trnju je nastopil 28. oktobra 1883. Takrat se je osnovalo Učiteljsko društvo za postojnski okraj; on je bil odbornik, oziroma podpredsednik. Ko je odšel Jakob Dimnik iz Postojne, je bil Štipko izvoljen za njegovega naslednika v okrajnem šolskem svetu, kjer je s pokojnim de-

želnim poslancem Hinkom Kavčičem in nadučiteljem Martinom Zarnikom iz Trnovega jako uspešno branil učiteljstvo, ki je bilo tedaj preganjano od vlade zaradi narodnosti ravno tako, kakor je dandanes zaradi naprednosti od klerikalcev. Zgodilo se je, da je prišel tedaj kdo v preiskavo, ker je pel »Hej Slovani!«

Nekega dne, ko je bila razpisana seja okrajnega šolskega sveta, se je kraška burja nad Pivko tako razigrala in nagromadila take zamete, da je bila železniška zveza med St. Petrom in Postojno popolnoma pretrgana. Na vzporedno seje je bilo več disciplinarnih zadev. Izostati ni smel, ker se je bal, da bo seja brez njega sklepčna, da pa bo manjkal njegov glas v prilog preganjanih učiteljev. Iskal je torej po Trnju voza, pa nihče se ni hotel podati v burjo in metež. Štipko pa se ni dolgo premišljal, obul je škornje in udaril peš proti Postojni. Gazil je zamete, kjer pa je burja razkladala svojo moč, se je plazil po vseh štirih. Prišel je pravočasno v Postojno; toda seja se vseeno ni vršila, ker ni bilo razen njega nobenega zunanje-ga člana.

Ko je služboval v Trnju, je obiskoval tudi tritedenski kmetijski tečaj na Slapu pri Vipavi.

Po nekkih občinskih volitvah ga je takratni trnški kurat Peter Bohinjec na šolski oblasti denunciral zaradi volilne agitacije. Kurat je bil prvi novostrujar v Trnju in kot tak se ni ustrašil nobenih

sredstev pri dosegji svojega namena.

Štipko je na denunciacije odgovoril s tožbo. Pričela se je dolgotrajna pravda. Kurat je nastopil dokaz resnice. Dal je za priče skoro vse vaščane treh vasi, češ, bodo že mogoče kaj vedeli. Vršilo se je v Postojni več razprav; ena je trajala zaporedoma dva dni. Naposled je bil kurat v Ljubljani obsojen in plačati je moral občutne stroške.

Svojega nasprotnika je potolažil Jelenc v »Sl. Narodu« z besedami: »Ker je gospod kurat v merodajnih krogih čislán kot agitator in zdaj tudi sodno obsojen, mu je pri razmerah v naši škofiji zagotovljena dobra fara.«

Dasi je bil kurat obsojen, in je učitelj dokazal, da je nedolžen, je vendar gosposka po stari navadi rekla, da mora učitelj proč. Ponujali so mu različne kraje, tudi boljše od Trnja, toda Štipko ni hotel zapustiti ljubelega mu kraja.

Naposled je bil vkljub vsemu prizadevanju učiteljskih prijateljev v deželnem šolskem svetu službeno prestavljen v Božakovo pri Metliki, torej na najoddaljenejši konec kranjske dežele. Ker proti službeni prestavi ni imel nobene pritožbe, se je zoperstavil prestavi, češ, da nima za selitev denarja. Hitro so mu nakazali 120 goldinarjev, samo da bi ta rogovilež prejel odšel iz postojnskega okraja. Potem je opazil, da je Božakovo v IV. plačilnem razredu, dočim je bilo Trnje v III. Seveda se je zopet z veseljem pritožil, češ, da